

AKTUÁLNÍ OTÁZKY
ČESKÉHO A
SLOVENSKÉHO
RODINNÉHO PRÁVA
EVROPSKÉ TRENDY

© ZDEŇKA KRÁLÍČKOVÁ, 2008

REKODIFIKACE

- * Rozhodnutí ministra spravedlnosti
č. 2623/00-L ze dne 29. 1. 2001
- * Věcný záměr
- * *Eliáš, K., Zuklínová, M.:* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2001.
- * *Eliáš, K., Zuklínová, M.:* Návrh občanského zákoníku. Návrh pracovní komise. Praha: MS (bez vroč.).
- * Konsolidovaná verze dostupná na www.justice.cz
- * **Rodinné právo – 2. část Občanského zákoníku**
komplexní pojetí:
statusová práva, osobní a majetková práva v manželství a rodině, včetně manželského a partnerského majetkového práva a rodinného bydlení (+ ustanovení proti domácímu násilí), ADR

NÁLEZ I. ÚS 987/07

- **Právo na soudní a jinou právní ochranu**
- **Ochrana rodičovství a rodiny**
 - V řízení o určení otcovství podle § 54 odst. 1 a odst. 2 zákona o rodině je soud oprávněn uložit žalovanému muži, aby se v souladu s § 127 odst. 3 o. s. ř. dostavil ke znalci a strpěl odběr vzorků DNA, a to za účelem určení, popř. vyloučení otcovství tohoto muže. Není v rozporu s ústavním pořádkem, vynucuje-li soud splnění této povinnosti na žalovaném muži, který se odmítá vyšetření podrobit, za pomoci pořádkových pokut či předvedení.

19. V této souvislosti je nutno podotknout, že podle tradičního náhledu se v řízení o určení otcovství podle § 54 zákona o rodině nejprve prokazuje, zda žalovaný muž souložil s matkou dítěte v kritické době, ohledně kteréžto skutečnosti má nést důkazní břemeno strana žalující (to je ovšem pochybný závěr, neboť v řízeních ovládaných vyšetřovací zásadou se může uplatňovat pouze objektivní důkazní břemeno, tj. pravidla, jak má soud postupovat, nastal-li stav non-liquet, nikoliv však subjektivní důkazní břemeno, zatěžující účastníka nepříznivými následky v případě neprokázání skutečností, které prokázat měl).

20. Je zřejmé, že s vývojem moderní medicíny je celá koncepce § 54 odst. 1 a odst. 2 zákona o rodině již překonaná. Tzv. bází třetí domněnky je skutečnost, že muž souložil s matkou dítěte Tato konstrukce skutkové báze domněnky pochází z dob, kdy nebylo možno jednoznačně znalecky určit, zda žalovaný muž skutečně je otcem ... Teprve nástup metod DNA diagnostiky v polovině osmdesátých let minulého století umožnil jednoznačné pozitivní určení otcovství žalovaného muže...

Je-li na základě analýzy kyseliny deoxyribonukleové možno jednoznačně určit, zda žalovaný muž je otcem dítěte či nikoliv, není již ani nutno třetí domněnku otcovství vázat na skutečnost soulože, která o otcovství žalovaného muže vypovídá pouze nepřímo. V tomto směru tedy text § 54 odst. 2 zákona o rodině zaostává za vývojem moderní medicíny a neodpovídá současné společenské realitě.

Do doby, než zákonodárce zareaguje na popsané změny, je nutno řešit nastalou situaci interpretací: Rovněž řízení o určení otcovství je ovládáno zásadou arbitrárního (nikoliv legálního) pořádku. Nelze proto považovat za jedině správný ten postup, že soud se bude napřed zabývat tím, zda došlo k souloži, a teprve v případě prokázání soulože nařídí znalecký posudek, aby zjistil, zda závažné okolnosti mužovo otcovství nevylučují. Není vadou řízení, pokud soud přímo přistoupí ke znaleckému dokazování metodami DNA diagnostiky: takový postup je v souladu nejen se zmíněnou zásadou arbitrárního pořádku, ale též se zásadou procesní ekonomie. Konečně je zjevné, že pokud ze znaleckého posudku vyplyne, že žalovaný muž je otcem dítěte, bude tím s praktickou jistotou prokázána i soulož tohoto muže s matkou dítěte v rozhodné době, tj. - dnes již překonaná - skutková báze třetí domněnky.

DE LEGE FERENDA: OTCOVSTVÍ URČENÉ SOUDEM

- ZA OTCE URČÍT SOUD TOHO, JEHOŽ OTCOVSTVÍ SE JEVÍ VELMI VYSOCE PRAVDĚPODOBNÝM (např. Německo)
- ZA OTCE URČÍ SOUD TOHO, KDO JE GENETICKÝM RODIČEM DÍTĚTE (např. *Schwenzer, I.: Model Family Code, Intersentia, 2006*)

Zákon č. 239/2008 Sb.,
kterým se mění zákon o registr. partnerství
etc. (mimo jiné – zákon o matrikách)

- SOUKROMÉ v. VEŘEJNÉ PRÁVO
- MÝTY v. REALITA VE VĚCI OSVOJENÍ, ANONYMITA?
- KAŽDÝ MÁ PRÁVO NA SOUKROMÝ A RODINNÝ ŽIVOT - KOLIZE NEBO HARMONIE?

TŘI SUBJEKTY: RODIČE, DÍTĚ, OSVOJITELÉ

- PRÁVO RODIČŮ „VZDÁT SE“ SVÉHO DÍTĚTE – PRÁVO NA SOUKROMÍ
- PRÁVO DÍTĚTE ZNÁT SVŮJ PŮVOD, SVÉ RODIČE, PRÁVO NA JEJICH PÉČI – PRÁVO NA RODINNÝ ŽIVOT
- PRÁVO OSVOJITELŮ NA „UTAJENÍ“ OSVOJENÍ - PRÁVO NA RODINNÝ ŽIVOT A OCHRANU SOUKROMÍ

§ 8 odst. 7 zákona o matrikách, jménu a příjmení

➤ text do 30. 6. 2008

- „V případě osvojení mohou nahlédnout do zápisu pouze osvojitelé a po dosažení zletilosti i osvojenec.“

➤ text od 1. 7. 2008

- odst. 7 se označuje jako odst. 10
- slovo „zápis“ se nahrazuje slovy „sbírky listin nebo druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958“
- „V případě osvojení mohou nahlédnout do sbírky listin nebo druhopisu matriční knihy vedené do 31. prosince 1958 pouze osvojitelé a po dosažení zletilosti i osvojenec.“

EXKURZ DO SLOVENSKEHO RODINNÉHO PRÁVA

REKODIFIKACE

LITERATURA

- *Králíčková, Z.:* Sbližování a vzdalování slovenského a českého rodinného práva. *Právník*, 2/2005.
- *Králíčková, Z.:* Nové slovenské rodinné právo. *Bulletin advokacie*, 7–8/2005.
- *Pavelková, B., Kubíčková, G., Čečotová, V.:* Zákon o rodine. Komentár s judikatúrou. Bratislava, Heuréka, 2005.
- *Svoboda, J., Ficová, S.:* Zákon o rodine. Komentár. Bratislava, Eurounion, 2005.
- *Cirák, J., Pavelková, B., Števček, M.:* Rodinné právo. Bratislava: Heuréka, 2008.
- *Lazár, J. a kol.:* Občianske pravo hmotne. Bratislava, Iura edit., 2006.
- *Lazár, J. (ed.):* Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Bratislava: MS, 2008.

PRAMENY

➤ HMOTNĚPRÁVNÍ

- ÚSTAVA (z. č. 460/1992 Z. z.) – přednost mezinárodních úmluv
- ZOR (z. č. 36/2005 Z. z.)
- ZÁKON O NÁHRADNÍM VÝŽIVNÉM (z. č. 452/2004 Z. z.)
- ZÁKON O SOC. PR. OCHRANĚ DĚTÍ A SOC. KURATELE (z. č. 305/2005 Z. z.)
- OZ (z. č. 40/1964 Zb.)
- ZPMS (z. č. 97/1963 Zb.)
- ZÁKON O MATRIKÁCH (z. č. 154/1994 Z. z.)
- ZÁKON O JMÉNU A PŘÍJMENÍ (z. č. 300/1993 Z. z.)
- ZÁKON O PĚSTOUNSKÉ PÉČI (z. č. 265/1998 Z. z.) – jen dávky

➤ PROCESNĚPRÁVNÍ

- OSŘ (z. č. 99/1963 Zb.)
- ZPMS (z. č. 97/1963 Zb.)

ZÁKLADNÍ INSTITUTY SLOVENSKEHO RODINNÉHO PRÁVA

MANŽELSTVÍ

- VZNIK (status: občanský, církevní x osvědčení, x vysvědčení)
- PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ
 - OSOBNÍ
 - MAJETKOVÉ - BSM
 - BYDLENÍ – společný NÁJEM bytu manžely
ustanovení proti domácímu násilí
- ZÁNIK
- ZRUŠENÍ – jen sporný rozvod, příčiny!

netrestní ustanovení proti domácímu násilí (2002)

hmotněprávní OZ:

- psychické, fyzické násilí nebo jeho hrozba
 - omezení nebo vyloučení manžela z užívacího práva domu nebo bytu v BSM (§ 146/2) nebo společného nájmu bytu manžely (§ 705a)
 - nemožnost bytové náhrady po rozvodu (§ 712a/8)

procesněprávní OSP:

- předběžná opatření § 75a/1 a 76/1
 - předání dítěte do péče jiného
 - zákaz dočasného vstupu do domu nebo bytu

RODIČOVSTVÍ

- VZNIK - status
- MATEŘSTVÍ, porod, zákaz smluv,
„hniezda záchrany“
- OTCOVSTVÍ
 - popírání: 3 leté lhůty rodičů
 - dítě má právo popírat otcovství, ale „přípustnost“ věci
 - eliminace státního zastupitelství/prokuratury
- OSVOJENÍ – preadopční péče 9 měsíců
 - po 6 měsících
 - „nezrušitelnost“

práva a povinnosti rodičů a dětí

➤ PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ

- OSOBNÍ
- MAJETKOVÁ – výživné
 - minimální výše
 - fond náhradního výživného

➤ FAKTICKÁ ODLUKA (§ 36) A ROZVOD (§ 24)

- jen INDIVIDUÁLNÍ PÉČE (starostlivost)
- ZASTUPOVÁNÍ
- SPRÁVA JMĚNÍ
- VÝŽIVNÉ
- STYK

EVROPSKÉ TRENDY

LITERATURA

- *Schwenzer, I.:* Model Family Code. From a global perspective. Intersentia, 2006.
- díla z pera *K. Boele-Woelki*
- materiály **CEFL** - *Commission on European Family Law (od 2001)* – zejména **PRINCIPY**
- *Králíčková, Z.:* Harmonizace a unifikace rodinného práva. *Právo a rodina*, 2/2003.
- *Králíčková, Z.:* Evropský kontext vývoje českého rodinného práva po roce 2004. Sborník z konference. Brno: MU, 2006.

JUDIKATURA

- EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zejm. čl. 8/1:

„Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

- PŘIROZENÉ, ROZUMNÉ A VYVÁŽENÉ USPOŘÁDÁNÍ POMĚRŮ
- INDIVIDUALISMUS X SOLIDARITA (ODPOVĚDNOST)

VĚDA RODINNÉHO PRÁVA A KOMPARATIVISTIKA

EVROPSKÉ TRENDY

- nedělitelné a všeobecné hodnoty lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity,
- úcta k rodinnému životu člověka, ať už se kdokoli rozhodne pro jakoukoli formu soužití, resp. pro tzv. single style,
- autonomie vůle lidského jedince a její svobodné uplatňování všude tam, kde není důvod ji limitovat, ať už v podobě *ius cogens* nebo *legálních institutů* v případě statusových práv, a nebo jiných omezení z důvodu přirozeného prosazování zásady solidarity v manželství a rodině a pozvolného uplatňování zásady ochrany slabšího – tzv. potencionálně ekonomicky slabšího partnera,
- solidarita v manželském/partnerském majetkovém právu, v právu manželského/partnerského a rodinného bydlení a jde-li o výživné mezi manžely/partnery a rozvedenými manžely/partnery,
- rozlučitelnost jakékoli formy soužití dohodou jako komplexním a konečným řešením osobních i majetkových poměrů mezi partnery, kombinovaná s vhodně koncipovanou „tvrdostí“ klauzulí, ústup od rozvodu založeném na vině,

- mateřství založené na jednotě biologického aspektu a faktu porodu (s výjimkami stanovenými pro reprodukční medicínu), prosté konfliktu zájmů (např. v případě utajených a anonymních porodů),
- otcovství založené na jednotě biologického a sociálního aspektu prosté konfliktu zájmů (ESLP: Paulík x Kňákal)

- rodičovská zodpovědnost založená na rovnosti matky a otce (*joint custody*), právu na soužití s dítětem, právu na styk s dítětem a právu na informace o dítěti,
- jde-li o rozhodování, obvyklé bydliště dítěte (event. jiné skutečnosti) nahrazují státní občanství, příp. trvalý pobyt,
- nejvyšší blaho dítěte, včetně jeho práva znát své rodiče a žít s nimi (*joint custody*) nebo s dalšími příbuznými ve společné domácnosti, právo na pravidelný styk s oběma rodiči, právo na zajištění *náhradní rodinné péče* státem – nicméně vždy jako *subsidiární* k péči zajišťované vlastní rodinou a pojímané jako služba dítěti,
- participační práva dítěte,
- majetkové zájmy dítěte, právo na stejnou životní úroveň jako rodiče,

- efektivní civilněprávní ochrana před domácím násilím,
- alternativní formy řešení manželských a rodinných konfliktů, resp. sporů (ADS, mediace, collaborative law atd.).